

Tjänsteskrivelse

Datum

2024-09-02

Vår referens

Karolina Ribbestam
Förvaltningsjurist
karolina.riibbestam@malmö.se

Remiss angående Remiss Justitiedepartementet - Ett ändamålsenligt samhällsskydd. Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen (SOU 2024:48)

ASN-2024-13693

Sammanfattning

Justitiedepartementet har skickat betänkandet *Ett ändamålsenligt samhällsskydd. Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen* (SOU 2024:48) på remiss till Malmö stad. Betänkandet grundar sig på regeringens uppdrag till en särskild utredare att överväga och föreslå ändringar av regelverket kring straff och straffverkställighet, i vissa fall oavsett ställningstagande i sak. Syftet med översynen av reglerna är att förstärka samhällsskyddet vid allvarlig och upprepad brottslighet, minska risken för återfall i brott och öka tryggheten för brottsoffer.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen ställer sig positiv till utredningens förslag och instämmer i utredningens slutsatser, bland annat kring behovet av en fortsatt gällande ordning med presumtion för villkorlig frigivning vid avtjänande av fängelsestraff.

Förslag till beslut

- Arbetsmarknads- och socialnämnden godkänner yttrandet avseende remiss *Ett ändamålsenligt samhällsskydd. Vissa reformer av straff- och verkställighetslagstiftningen* (SOU 2024:48) från Justitiedepartementet enligt förvaltningens förslag.
- Arbetsmarknads- och socialnämnden skickar yttrandet till kommunstyrelsen

Beslutsunderlag

- Följebrev - Remiss angående Remiss Justitiedepartementet - Ett ändamålsenligt samhällsskydd. Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen (SOU 2024:48)
- Ett ändamålsenligt samhällsskydd. Vissa reformer av straff- och
- straffverkställighetslagstiftningen (SOU 2024:48)

- Ett ändamålsenligt samhällsskydd
- Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen - Volym 1
- Ett ändamålsenligt samhällsskydd
- Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen - Volym 2
- G-Tjänsteskrivelse - Ett ändamålsenligt samhällsskydd. Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen (SOU 2024:48)

Beslutsplanering

ASN beredning 2024-09-04

Arbetsmarknads- och socialnämndens arbetsutskott 2024-09-12

Arbetsmarknads- och socialnämnden 2024-09-27

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Ärendet

Regeringen uppdrog den 30 juni 2022 åt en särskild utredare att överväga och föreslå ändringar av bland annat reglerna om villkorlig frigivning och skyddstillsyn. Detta för att förstärka samhällsskyddet vid allvarlig och upprepad brottslighet, minska risken för återfall i brott och öka tryggheten för brottsoffer.

Den 1 juni 2023 utvidgade regeringen uppdraget till att omfatta frågor om bland annat prövotid och övervakning. Utredaren skulle även, oavsett ståndpunkt, lämna förslag om en ny tidsbestämd påföljd, att villkorlig frigivning bara ska beviljas vid särskilda skäl efter tre fjärdedelar av strafftiden, att återfall i brott oftare ska beaktas i skärpande riktning vid straffval och att kriminalisera rymning vid frihetsberövanden.

Utredningens förslag

En ny tidsbestämd påföljd, säkerhetsstraff

Enligt utredningen bör en ny tidsbestämd påföljd, säkerhetsstraff, införas vid en påtaglig risk för återfall i allvarlig brottslighet, när inte livstids fängelse kan dömas ut.

Det handlar om återfall i allvarliga brott mot annans liv, hälsa, frihet eller frid som har föranlett fängelse i lägst fyra år eller att en person vid samma tillfälle döms för flera sådana brott som är synnerligen allvarliga. Som exempel nämns serievåldtäktsmän, gärningspersoner som begår synnerligen allvarliga våldsbrott mot en partner eller ett barn samt gärningspersoner som döms för återkommande mordförsök eller synnerligen

allvarlig misshandel i den kriminella miljön. Säkerhetsstraff ska inte få dömas ut för brott som någon begått innan 18 års ålder, om det inte finns särskilda skäl.

Efter en tid i fängelse motsvarande det tidsbestämda straff som annars skulle ha dömts ut, kan den dömda ansöka hos domstol om villkorad utslussning. Risken för återfall beaktas då. Villkorad utslussning ska normalt pågå i 10-18 år, men tiden kan förlängas för att få till stånd en tillräckligt lång utslussningstid.

Villkorlig frigivning och prøvotid

Idag ska den dömda frigives villkorligt när två tredjedelar av straffet, dock minst 30 dagar, har avtjänats, om det inte finns särskilda skäl mot det. Den sista tredjedelen av strafftiden avtjänas alltså utanför anstalt, under stöd- och kontrollåtgärder.

Utredningen anser inte att presumptionen för villkorlig frigivning ska tas bort och att villkorlig frigivning ska kunna ske först efter tre fjärdedelar av strafftiden. Det föreslås i stället att minimitiden om 30 dagar i fängelse innan villkorlig frigivning tas bort och att nuvarande fängelseminimum höjs från 14 dagar till 30 dagar. Det skulle innebära att alla som döms till ett tidsbestämt fängelsestraff kan frigives villkorligt och därmed få en prøvotid, då föreskrifter kan beslutas och den dömda kan ställas under övervakning.

Vidare föreslås en förlängning av prøvotiden efter fängelsestraff från minst ett år till två år, eller tre år vid allvarligare brott. Detta för att kunna ge den dömda återfallsförebyggande åtgärder under tillräckligt lång tid. Utredningen föreslår även att övervakning ska ske under prøvotiden som huvudregel.

Alternativa avtjänandeformer

Det föreslås att det längsta fängelsestraff som kan avtjänas genom elektronisk kontroll i den dömdes bostad (med så kallad fotboja) ökas från sex till nio månader. Detta då lagstiftningen har gått mot längre strafftider, vilket minskat användningen av påföljden.

Vidare föreslås ett nytt alternativ till verkställighet av fängelsestraff i anstalt – elektronisk övervakning i ett kontrollerat boende. Kriminalvården ska, om vissa lämplighetskriterier är uppfyllda, vid strafftider om högst ett år och sex månader, kunna besluta att den dömda ska avtjäna sitt fängelsestraff genom en sådan verkställighet. Den dömda ska bara kunna lämna boendet vid särskilt angivna tider och ändamål, vilket ska kontrolleras med elektroniska hjälpmedel. Boendet ska drivas av Kriminalvården, som bland annat ska ålägga den dömda villkor (såsom deltagande i behandling). Den dömda ska delta i förvärvsarbete, utbildning eller annan sysselsättning minst 20 timmar i veckan. Vid misskötsamhet ska den dömda tas in på fängelseanstalt.

Övriga frågor

En viss skärpning föreslås vid misskötsamhet under skyddstillsyn. Vidare föreslås en möjlighet att besluta om vistelseföreskrifter för att skydda målsäganden vid

skyddstillsyn och prøvotid vid villkorlig frigivning. I dag tar dessa regler enbart sikte på risken för återfall i brott.

Utredningen föreslår att fler brott ska kunna påverka påföljden vid återfall i brott och föreslår därmed en skärpning, i enlighet med utredningsdirektiven.

Vad gäller anstaltsrymningar finns flera sanktioner, såsom minskad rätt till permission, överflyttning till anstalt med högre säkerhet och uppskjuten villkorlig frigivning. Utredningen anser därför inte att det finns tillräckligt starka skäl för en kriminalisering.

Förvaltningens överväganden

En ny tidsbestämd påföljd, säkerhetsstraff

Förslaget om säkerhetsstraff innebär ett ingripande straff. Samtidigt rör det upprepad särskilt allvarlig brottslighet och kommer med utredningens förslag att tillämpas mycket restriktivt. Syftet med förslaget är att förbättra samhällsskyddet och att skydda brottsoffer och potentiella brottsoffer. Arbetsmarknads- och socialförvaltningen anser att förslaget framstår som väl avvägt utifrån syftet.

Villkorlig frigivning och prøvotid

Utredningen lyfter fram att antalet återfall i brott har minskat i Sverige över tid, att risken för återfall är störst direkt efter frigivningen och börjar avta efter ett år ungefär samt att de som avtjänar hela sin strafftid i fängelse och sen frigges utan kontroll eller övervakning löper en större risk att återfalla i brott. För att hålla frekvensen av återfall i brott nere, finns därför goda skäl att inte begränsa rätten till villkorlig frigivning.

Eftersom majoriteten av de som döms till ett fängelsestraff befinner sig i en utsatt situation redan innan de tas in i anstalt, kan en frigivning innebära en återgång till svåra levnadsförhållanden. Vidare har dömda personer ofta ett omfattande behov av vård och stöd. Det kan gälla att få hjälp med att skaffa sig bostad eller arbete eller att få missbruksbehandling. Kriminalvården bedriver ett omfattande behandlingsarbete, exempelvis mot missbruk, och samarbetar under den villkorliga frigivningen med bland annat socialtjänsten, för att skapa en god frigivningssituation.

En minskad rätt till villkorlig frigivning leder till att fler personer frigges utan att ha förberetts på ett liv utanför anstalt. En person som inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt ska enligt socialtjänstlagen (2001:453) bistås av socialtjänsten. Med en minskad rätt till villkorlig frigivning, kommer fler frigivna att behöva mer omfattande stöd från socialtjänsten. Belastningen på socialtjänsten skulle därmed öka, liksom kommunernas kostnader.

Hur stora kostnader som skulle skjutas över på kommunerna är svårt att förutse, men kommunernas kostnader skulle öka. Kostnaderna för samhället i övrigt skulle också

öka. Utredningen bedömer att den årliga kostnadsökningen för bara Kriminalvården uppgår till 6,9 miljarder, vilket ska ses mot bakgrund av den allvarliga problematik med överbeläggning som Kriminalvården har. Någon beräkning av samhällskostnaderna för en ökad frekvens av återfall i brott har utredningen inte gjort, men sannolikt skulle dessa kostnader inte vara försumbara.

Det finns vidare en risk för att barn och unga som döms till frihetsberövande påföljder drabbas särskilt hårt av långa inlåsningsstider med minskad rätt till villkorlig frigivning. Även barn med en förälder i fängelse påverkas av fängelsevistelsen och risken är därför även dessa barn drabbas negativt av en minskad rätt till villkorlig frigivning.

Återfallsfrekvensen är högst bland de korttidsdömda. Utredningens förslag om att även de med kortast fängelsestraff ska omfattas av regelverket om villkorlig frigivning är därför positivt. Med det stöd och den kontroll som en villkorlig frigivning med övervakning medför, ökar då möjligheterna till ett återfallsförebyggande arbete.

Förslagen att prøvotiden efter fängelsestraff förlängs till minst två år samt att övervakning som huvudregel ska ske under prøvotiden, är positiva. Det då det säkerställer att den dömda kan få återfallsförebyggande åtgärder under tillräckligt lång tid. Tillsammans med kontrollen från övervakningen, kan det bidra till minskad risk för återfall i brott. Förslagen kan inverka positivt på jämställdheten, då de i viss mån kan bidra till att mäns våld mot kvinnor upphör.

Alternativa avtjänandeformer

Den allvarliga situationen med överbeläggning på landets anstalter medför negativa konsekvenser för de intagna och för kriminalvårdens personal och påverkar det återfallsförebyggande arbetet. Därför delar arbetsmarknads- och socialförvaltningen bedömningen att behovet av att kunna använda alternativa avtjänandeformer är stort.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen ställer sig positiv till att straffgränsen för avtjänande med elektronisk kontroll i den dömdes bostad höjs från sex till nio månader. Den dömda kan under denna påföljd behålla relationen till familj och barn samt sitt sociala nätverk, men kan inte vistas i kriminella miljöer. Detta talar för att den dömdes återanpassning till samhället efter avtjänat straff är lättare än efter en fängelsevistelse. Eftersom allt färre numera får strafftider som gör att påföljden kan bli aktuell, då lagstiftningen gått mot längre strafftider, finns goda skäl att höja straffgränsen.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen ställer sig även positiv till utredningens förslag om införandet av straffet elektronisk övervakning i ett kontrollerat boende. Att den dömda under ett sådant straff ska förvärvsarbeta, delta i utbildning eller annan liknande sysselsättning, bör förbättra dennes möjligheter till självförsörjning efter verkställt straff jämfört med om straffet i stället hade avtjänats på anstalt. Det kan

minska den enskildes behov av bistånd från socialtjänsten efter avtjänat straff. Därtill är kostnaderna för en sådan straffverkställighet långt mindre än ett i fängelse.

Övriga frågor

Förslaget om en möjlighet att besluta om vistelseföreskrifter för att skydda målsäganden vid skyddstillsyn och prøvotid vid villkorlig frigivning är positivt.

Förslaget kan inverka positivt på jämställdheten, då det kan bidra till att mäns våld mot kvinnor minskar.

Ansvariga

Louise Linde Enhetschef

Truls Hallin Avdelningschef

Britt-Marie Pettersson Förvaltningschef